

Tijnaart c. a.

Den 16^{den} albei 1896 bezocht ik de gemeente Tijnaart.

Omstreeks 3,4,5 kwam ik daar aan. De bevolking boor-
de veel belangstelling; aan het gemeentehuis waren
twee harmoniën opgesteld, die zich beurtelings lieten
hooren; eene oude algemeene harmonie, en eene, in 1894
opgericht ten behoeve van de rechtzinnige protestanten.

De burgemeester van Dis was met verlof afwezig;
hij was eerst sinds kort gehuwd; de wethouders wa-
ren een paar stugge stijve boeren (Huis. van Dis
en Timmers). Tot hunne assistentie verscheen
de secretaris, een slimme vocativus.

De audientie was druk bezocht; in de eerste plaats
weer de pastoor met zijn kapelaan, en vervolgens
verscheiden menschen, die raad kwamen vragen,
of hunne belangen kwamen bepleiten. O. a. ver-
scheen een boer, een zekere van Dis, die pas in eene
liggerquastie door de Koningin niet ontranke-
lijk was verklaard in een beroep tegen een besluit
van Gedeputeerde Staten van Noord-Brabant,
waarbij geweigerd werd eenen zekeren weg op den
ligger te plaatsen.

Omstreeks zes uur verliet ik Tijnaart, om mij
naar Roosendaal te begeven en van daar per
trein naar 's Bosch terug te keeren.

De administratie, - zowel ten secretarie als die
van den ontvanger - was goed in orde.

Den 14 September 1900 kwam ik weder in de gemeente. Van
N. en W. vernam ik, dat het te Tijnaart erg gespannen
had bij de verkiezing van raadsleden. Verkeelijke twis-
ten, overgebracht op ander terrein. Eene verkeelijke partij
had zich voorgenomen de aftredende raadsleden niet te
werpen; vier nieuwe leden, allen van dezelfde kleur, allen
kerkerandlid van diezelfde partij, moesten gekomen. Er
werd eene afstandsrijke courant voor uitgegeven „klek
lyesje" enz. enz. — De Katholicken verkiegden zich
thun met de partij der aftredende raadsleden; dene
werden ten slakte dan ook verkozen. —

Tijnaart c.a.

Van de elf raadsleden wonen er 4 in de kom der gemeente onder wie de wethouder van Dis; 5 wonen er in Zleiningen onder wie de wethouder Timmers; en 2 wonen er aan het 'thovantier. —

De burgemeester volgde den raad, dien ik hem bij zijne be-
noeming gaf: hij deed zijne kasfierszaak aan kant, en wuigerde
om lid van den gemeenteraad te worden. —

Drie openbare scholen: eene in de kom van Tijnaart, eene
te de Nieuwe Molen, en eene te Zleiningen.

De suikerindustrie oefent op den toestand der bevolking
te Tijnaart een grooten invloed uit; er wordt daarmede
veel geld verdiend. De loonarbeiders verdienen alsdan
zeer veel; de meesten kunnen ^{bezuuden in den laatste tijd} ~~over~~ eigent
de zaakwaarnemer van Dis schiet hen het volle bedrag,
dat voor aankoop van land en voor het bouwen van een huis
nodig is (± f 1100) voor; hij neemt 5% rente en laat jaarlijks
± f 56 aftoefen van zijn hypotheek. Door dat ~~van Dis~~ de
bevolking over het geheel genomen solide en eerlijke is, komt
van Dis met zijne berekening goed uit.

Als de bielen gestoken worden, wordt het meeste geld verdiend,
en is de bevolking het lachigst; dat vrouwen naar de heren
bergeren gaan, ~~zoals bij in d'olsteven~~ komt gelukkig
niet voor. —

Ongeveer $\frac{1}{3}$ van de vrouwen, welke jaarlijks in den echt
kleden, is reeds zwanger. —

De boeren verhoopen thurme suikerwortels meestal op
gewicht: Slechte, directeure van de fabrieken te Stam-
persgaten van St. Antoine koopt suikerbieten op gewicht
en op participatie in de winst. — de Bruin uit
Zevenbergen koopt de suikerwortels ook op gewicht, even
wel niet op ^{gewicht} aandeel in de winst.

De pulp is uittekenend veelermiddel: vastgehapt
in kruiden kan zij een jaar, en zelfs nog langer behaard
worden; 5 zanders wordt het aan het ~~no~~ vet in de weide
opgevoerd in baliken, met bijvoederen van pulp kan men
± 25 stukjes vee op 3 dl. St. weikund houden. — De le komd.,
boeren gaan hielckijks naar de Hollandsche markt,
verkoopen daar hun vee en brengen weggen beesten

Tijnaart c.a.

mede terug.

Op mijne audientie verscheen het raadslid Binkhorst;
hij vroeg eene verbeterde afwatering langs zijne woning;
hem verwezen naar B. en W.; lodek aan B. en W. de bekar-
ting van zijne belangen aanbevelen. —

Wabarna verscheen de gemeente ontvanger Kauerse,
vroeger levers secretaris van Tijnaart. Hij deelde mij mede,
dat men in Tijnaart niet ernstig de tramplannen steunde,
omdat het bakken zijn, die lid zijn van den Raad, lid zijn
van de palderbesturen: zij zijn bang, dat hunne paarden
voor de tram zullen schrikken. De Boven die is het raads-
lid ^{zaakwaarnemer} van Dis (niet te verwarren met den wethouder van dien
naam) er sterk tegen; hij heeft nl. eene opslagplaats voor
suikerwortels in den Vleenschen polder aan de Vleensche haven;
hij verdient daarmede veel geld. Moet er een tram tot
stand komen, dan zou van die opslagplaats geen gebruik
meer gemaakt worden. Van dergelijke parobelliere
belangen wordt het tot stand komen van een tram opgevoerd.
Volgens Kauerse moet de tram loopen
over den spoorlaarschen weg naar Tijnaart en dan
naar Nieuwe Molen; de richting over den dijk
van Stampersgat naar Nieuwe Molen was zeer tegen
het belang van de gemeente. —

Kauerse vroeg verder, of er niets gedaan kan worden, dat
de beschrijving van het gemeente arthief wat avanceerde; in
1896 had Mr. Bondan de belangrijkste stukken medege-
men; sinds hadt men er niet meer van gehoord. —

Hij klaagde verder, dat Dr. Dellen, die f 650 ^{als} ~~van den~~ armen
doelen kreeg, en daarvan eene weduwe moest betalen,
niet zorgde, dat die weduwe geen f 5 naam bij verlossing
van bebbelijke vrouwen (B. en W. derwege door mij onder-
vraagd, ontbieden, dat zelfs het geval zou zijn).

Kauerse bevestigde, dat de tweede verbeetering niet noodig
zou geweest zijn, als de eerste waar wat meer actief was
weest (Dat dit niet later door B. en W. den stekke weersprok).

Kauerse, wiens eene zoon secretaris is van Tijnaart,
vraagde de benaming van een anderen zoon (een eervol ont-
slag postambtenaar) tot burgemeester van Standaardsluis.

Tijnaard e. a.

Ik vernam van B. en W., dat zij voornemens zijn een nieuw Raadhuis te bouwen; het tegenwoordige was ver., slecht en erg vochtig. Ik moedigde hun goede voornemen sterk aan.

De Koamschen te Tijnaard beheeren veelal tot de min gequaden; het Koamsche ambestuur heeft daardoor des winters een zware taak.

Den 26 April 1904 kwam ik weer in de gemeente. Ik reed er van uit Noosendaal heen, en bezocht blensselfden dorp Wintelvoord en Willenstoot.

1/3 opduwongen kunnelijken; 4 onwettige kinderen per jaar. — Desniettegenstaande zijn de verhoudingen in Tijnaard vrij goed. Op de boerderijen verdient een flinke meid ± f 110; daaraan geeft ze f 40 huis af; boerendonechts zijn er bijna niet; geen 10 in de heel gemeente. — De ongeschickte fabriekarbeiders geven het verdiende loon geheel dan de anders af.

De menschen trouwen over het algemeen jong; voor de inrichting van een arbeidersvereniging is ± f 1500 nodig. — Veel quadsies en ruzies met Raadsverkiezingen; wethouder van Wis werd bij laatste verkiezing er uit gespoeld.

4 Nyanderere scholen: 1 gerefundeerde te Zieringelapaa; 1 dito te Ziepingen; 1 dito te Tijnaard; 1 zusters school te Tijnaard. Van behoudingsonderwijs wordt weinig gebruik gemaakt. Veel schoolverzuim; de proesfen verbaal worden om ten minste verwaagd.

Het B. en W. heeft ik, dat er jaarljkes voor f 44.000 kunstwerk in Tijnaard gebruikt wordt; het meuk kant van Salomons on uit Kollerdam. —

Als de suikerfabrikanten f 10 voor 1000 V. G. bieten betalen, dan is de becijfering als volgt:

- per gemet f 30 arbeidsloon
- 16.50 chilialpeter
- 9 superphosphaat
- 20 extra mest
- 20 uitrijden uit land

De samen f 95.50, waakt per V. G. ± f 220. — Van de f 10 per 1000 V. G. gaat f 0.50 af voor los en laad

Tijnaard e. a.

geld enz., onkosten, die vroeger ten laste van de fabriekanten kwamen. f 9.50 x 40 = f 380.00. — Onkosten 220. —

Voordelig soldo f 160. —

Er is in Tijnaard nog geen nieuw Raadhuis; ik raadde aan, om van de 12 daar gevestigde waterschap., f en eene kleine retributie te heffen, doen waren de kosten voor een nieuw Raadhuis gemakkelijk geworden. —

Den 10 Juni 1904 kwam ik weer in Tijnaard; aangesien zich niemand voor de audientie had aangemeld, had ik dus volle twee uren voor B. en W. beschikbaar.

De Vleeren zitten nog altijd in hun oude Raadhuis; ze erkenden, dat het zeer bouwvallig werd, en tevens te klein voor den dienst. Ze zouden het gaarne verbouwen, maar konden niet besluiten over den benodigden grond: de eigenaar van het terrein achter het Raadhuis wil daarvan niets verkoopen, ook al wil men het met goud betalen. —

Toch zou men gaarne op dezelfde plek bouwen, waar het nu staat, omdat het daar het mooiste punt van de gemeente is. Als men tot verbouwing kwam, zou men den gaarne eene woning voor den wethouder in het Raadhuis bouwen. — Ik lieber nogmaals opgemerkt, dat ik het zeer billijk zou vinden, wanneer niet alle polders, wier vergaderingen in de Raadkamer worden gehouden, wier archief daar bewaard wordt, eene kleine jaarljksche bijdrage liet betalen; wanneer men dat bijv. stelt op f 0.10 per V. G., dan kan dat jaarljks een heel lief bedrag zijn; de Vleeren schenen er heel ocken naar te hebben! —

Ik heb misbruiken bij verkiezingen: er worden geen stemmen gezocht met draak, met gelte, voogenaand van tijdverlet enz. Maar wel Protestantische en verdraagzaamheid, terwijl er van de 3600 zielen ruim 1200 Katholiek zijn, is er voor de elf Raadsleden een Katholiek, nl de Vrij. —

De burgemeester was er niet zeker van, dat de Vrij in 1911 als Raadslid zou herkozen worden, niettegenstaande hij al 40 jr lang een zeer verdienstelijk Raadslid was geweest. — De wethouder Jacobs, die ik in 1904 nog

Tijnaart c.a.

in Tijnaart vond, was sinds overleden. Jacobs was Katholiek en werd vervangen door een Protestant. — De naaste oorzaak van de Katholiekenthuus is de oprichting van een baerenleenbank, waarvoor de kleine man ook vooruit geholpen wordt; hij pacht nu ook land, besteld daarom hooge prijzen en is daardoor een concurrent van den boer, die nu ook hogere bedragen moet besteden. — De gekuschten Jwingelspaan en Baerendijle zijn niet in den gemeenteraad vertegenwoordigd; of die gekuschten misfelen juist belemmert kroonsels zijn, is mij niet bekend.

Men klaagt zeer over het lechort aan reerksen; noch Willemstad, noch Tijnaart konden een reerks krijgen.

De oud wach is niet geordend.

Men klaagt zeer over de slechte waterverversching in de gemeente. De kom ligt in den polder „de Oude Tijnaart“; om waterverversching te krijgen, moet de dijkgraaf van de Oude Tijnaart aan zijn amblogenoot van de Mark en Dintel om inlating van water verzoeken; haewel men geen directe klachten over Mastboom heeft, is de toestand toch niet zooals die behaart. Men achtte het gemeentebelang bij geregelde voorziening van versch water in die mate behaart, dat men er goetarene geld voor over had, om daartoe tegeraken. Ik heb de Heeren geroepen, om dan in onderhandeling te treden met het gemeenteraad van Mark en Dintel.

Van de Kraanboerfabriek werd een inwielking gemaakt tot biologische reiniging van het afvalwater. Die inwielking, die f 1200 kostte, voldact niet geheel aan de verwachting, maar helpt toch wel veel; het kostte betaalde f 200, om ~~de~~ praefnemingen te laten doen aan de inwielking, n.a.w. om de installatiekosten voor een gedeelte te brengen.

Den 11 April 1912 kwam ik weer in Tijnaart; ik was tevoren in Steenbergen en Dinsloord geweest; ik maakte de tocht met een auto van uit Noosendhal.

Er was niemand voor de audientie; ik praatte dus met B. en W. den tijd vol.

Geheele gemeente is in den Raad vertegenwoordigd behalve

Tijnaart c.a.

Jwingelspaan; daar waren vooral lereformenden. Bij raadverkiezingen gaat de strijd gewoonlijk tusfen de Nederd. lereformenden enerzijds, de Aktierevolutionairen en lereformenden anderzijds.

Er is nog geen nieuw Raadhuis; op den bouw daarvan woogendals aangedrongen. —

Van een wachleiding voor West Noordbrabant komt niets; zou, alleen voor Tijnaart, f 75.000 kosten. — Met de gemetselde waterbakken bij de huizen moet drinkwater komen; in 1911 was er gebrek. —

Omdat water, dat door Dintelwas ingezet wordt, altijd zout is, wordt de Kraade vaart voor het insketten van water gebruikt; het water, dat men in 1911 op die manier kreeg, was ook zout; door den buitengewoon lagen waterstand op de rivieren liep het water zoute vloedwater het vrolijk Kraadevaart op; — daardoor was het water op de Mark (Dintel) ook brack. en kon men er zich niet van bedienen, om water in de polders in te zetten.

Bakerfabriek schijnt onder betrouwe leiding; behaalde kort op de internationale tentoonstelling te Brussel een gouden medaille voor gewone biter, en een zilveren medaille voor croezanten biter. — De biologische reiniging van het afvalwater van de bakerfabriek heeft, met goedkeuring der lereformheids Commissie, opgehouden te bestaan; zij voldeed niet; het gaf haast niets. —

Geen reerks; men zou er gaarne een hebben, maar zieh geen kans er een te krijgen. —

Den 13^{den} Augustus 1914 kwam ik weer in Tijnaart; tevoren was ik in Dintelabroek en Willemstad geweest. Van de locaal spoorwegplannen van de J. J. J. stelt men zieh veel voor; ik heb de groote verwachtingen wel een beetje te leu gestelt. door de mededeeling, dat er wel een ja of tien misde germaid kon zijn, voor de spoor liep; de kosten zijn berekend voor de prijzen van voor den oorlog; alles kost thans het dubbele, wellicht het driedubbele. Van den bouw kan niet gedacht worden, voor dat de normale prijzen weer gelden!

Sijnaart c.a.

Voor de waterleiding plannen van Dr. Jenny Weyerman loopt de Raad niet zo warm; het kost veel geld, en de meeste menschen hebben balen om regenerator te bouwen; filters worden er in Sijnaart zoo goed als geene gevonden!

Het gaat goed in Sijnaart onder Pieter Waane; domi. nuen en partoor kwamen her audientie, en zongen om strijd den lof van den bergemeester. — Hij raadsver. hieringen vroeger hevige stryd; sinds hij er is, liepen de verkiezingen met enkele candidaatstelling af.

Er is nog geen kans, dat er een nieuw Raadhuis komt; de daarvoor benodigde grond is nog niet te koop. De waterschappen zijn echter uit het Raadhuis tijdelijk verwijderd; de distributie werd boven de openbare school geïnstalleerd; en zoo kon men zich nog tijdelijk helpen.

D. en W. klagen, dat het toch zoo moeilijk is, om zaken van algemeen belang tot stand te brengen; daar is geen meewerking. Alleen het eigen belang van de menschen geeft den doorslag; ziet men er voor zich geen voordeel in, dan stemt men tegen. — Daarom is bij de waterverversching in de kelen van het dorp nog ook ellendig slecht.

De batenfabriek blijft beierengewoon of mede baten maken; zij fabricent hegen wordt die ook melkpaeder. —

De bergemeester was mij op de beklagen gewone verdien. den van den welhouder Timmers; hij zou gaarne zien, dat hem een Korinkelijke onderscheiding te beurt viel. Men gezegd, dat er sinds 1 Augustus 1914 geen enkel onderscheiding meer verleend was. Wanneer daarin verandering komt, zal hij ~~zich~~ schriftelijke motiveeren waarom hij Timmers zoo hoog aan slaat.

Bergemeester is nog ongetrouwd; hij is echter verloofd met een jeffrouwe van den Phil. een doch. ter van den dijkgraaf van den Ruigenhil te Wil. berstade.

Den 13 Juni 1921 kwam ik weer in Sijnaart;

Sijnaart c.a.

denzelfden dag bezocht ik nog Klundert en Zevenbergen. De verhanding tussen den bergemeester en zijn twee welhouders scheen mij zeer goed; dit is te meer te waardeeren, omdat Sijnaart gaarne een eigen bergemeester zou gehoord hebben. — Van alle gemeenten, die jaar door mij bezocht, waren de secretariën van Sijnaart en Din. lerbord het best in orde.

Ook hier woningnood; 18 woningen gebouwd; twee aanvragen voor premiebouwen toegevoerd; twee nog in behandeling.

Sijnaart nam voor f 80.000 aandelen in de spaarweg el. bij Tholen Westbrabant

Het provisorium voor de electriciteit kostte f 45.000. —

Het distributienet werd aangenomen voor f 60.000. —

Transformatorhuisjes komen te Sijnaart, Weyningen en Zwingelspaan.

Om het Raadhuis te kunnen verbouwen, werd daar echter een terrein van 5 are aangekocht voor f 3000. — Thans wordt het Raadhuis verbouwd; aangenomen voor f 15.000. —

In gebrek aan drinkwater wordt thans voorzien van keit Kroosendaal; met den trein komt een tank mede, houdende 16.000 l.; een dag om te lossen; kosten f 40. — de menschen moeten het water dan zelf halen; met melkbussen en derg. ^{wordt} ~~komt~~ het dan ^{gekomen} ~~mede~~ Ber immer kost het f 0,035.

Voor de grootste waterleiding kunnen twee prises d'eau, een te Seppe en een te Oosterhout. Van twee zijden begint men te werken naar de prises d'eau bij, nl van Kaakhevel en van St Philipsland, de enige Zeerusche gemeente, die mee doet.

De cooperatieve Roombaterfabriek te Sijnaart zou de grootste in ons land zijn; dagelijks zouden daar 60.000 l. melk behandeld worden; haast ongeloflijk.

De ^{weekelijksche} ~~graan~~markt gaat goed; is de drukste uit de omgeving.

De arbeiders zijn bijna allen in vaste beheldking; 5 winters f 10; 3 zomers f 24. Bovendien een stukje

f 15 later versprekte gegevens worden er daags slechts 15.000 l. melk verwerkt.

Sijnaart e.a.

aardappelland en eene zeer goedkope woning (f. 1.)
De geest van de menschen is goed; twee arbeiders zijn
lid van den Raad; geschikte goede raadsleden.

Veel paardenfokkerij; dit jaar 600 à 700 volentjes;
men gaat niet naar de grote keuring te Brussel,
omdat de keuring daar op Zondag wordt gehouden
(Tijne Protestanten!).

Door den Inspecteur te Bergen op Zoom werd de
wethouder v. d. Dries geraadpleegd over den aan-
slag van de boeren in de Rijksinkomsten belasting
1920/21; overeenkomstig zijn advies werd die aan-
slag bepaald op $\frac{2}{3}$ van den aanslag over 1919/20.

Door den aanslag 1921/22 weer geraadpleegd,
weer bepaald op $\frac{2}{3}$ van 1920/21. — En twee jaar werd
die aanslag dus terug gebracht van $\frac{2}{3}$ op $\frac{1}{4}$.

Den 4^{den} juni 1925 kwam ik weer in Tijnaart; later
op den dag ging ik nog naar Klundert.

Door B. en W. ontdongen ik het nieuw gebouwd Raadhuis,
dat er zeer goed uitziet.

Burgemeester van Campen maakt zeer een zeer goe-
den indruk; de verhouding tusschen hem en de wethou-
ders is blijkbaar eene zeer goede.

Een audientie verscheen weder Bastiaan Bruys rooije;
ook thans weer was hij val sloops over het rechtstreeks
bestuur van v. Campen. — Hij vertelde mij, dat er
in Tijnaart 1900 Katholieken zijn; tot zijne parochie
behooren bovendien 100 Katholieken van Willemstad. Hij
bouwde pas eene monumentale Roomsche kerk; aange-
zien zijne parochianen over het algemeen goed gezeten
zijn, kon hij uit bankenpacht enz voldoende geld om
de renten en de aflossing van de schuld der kerk te
betalen.

Een woningnood; overheids zorg dienaangaande verder
niet noodig; de huishuren worden grif betaald; zij loo-
pen van f. 3.60 voor de arbeiders woningen, tot f. 5.60
voor de (vier) burgerwoningen.

Een partijchappen in de gemeente; in den raad

Sijnaart e.a.

zitten 6 burgers 4 boeren en 1 arbeider; — vier zijn Roomsche Ka-
tholiek, 5 Christelijk Historisch en 2 antirevolutionair.
Warenkeuring en vleeschkeuring zijn nuttig en nood-
zakelijk.

Winter 1924 behoefde geen steun te worden verleend aan
de werkelozen.

En electriciteits bedrijf zit f. 150.000. — waarvan f. 50.000 voor
provisorium. Deelt zich niet. Men is voornemens die f. 50.000
ten laste van de gemeente te nemen.

De waterverversching in de kom der gemeente is veel
verbeterd, door dat men thans frisch water kan inset-
ten. Door dat de waterleiding Westbrabant gebouwd
werd, en de menschen dus waterleidingwater drinken
in plaats van staat water, zijn de vroeger bezwaren
rijkelijk opgeheven.

De vrijwillige landsturm is rijkelijk dood; de bur-
gerwacht heeft nooit iets beteekend.

De fabriek voor zuivelproducten verwerkte in 1924
5.500.000 liter melk, dus 15.000 liter per dag; melk-
poeder wordt niet meer gemaakt.

Arbeidsgelegenheid is matig voldoende; volgens
landelijk arbeidscontract verdienen de arbeiders des
winters 23 cent en des zomers 26 cent. Om erkennung
van hunne vereeniging te verkrijgen door de werk-
gevers, gingen zij in 1924 in staking. Na anderhal-
den dag gaven de werkgevers zich haer gewonnen.

De geest van de menschen is goed.
Om het andere jaar wordt er een landbouw- en
een tuinbouw cursus gegeven.

Met den paardenhandel gaat het niet meer zoo
vlot als vroeger; daardoor nam de fokkerij een
beetje af.

Men verlangt nog steeds hard naar eene tram-
binding met Duivendijk, en eene met Steenbergen.

De lager onderwijs met 1920 kost jaarlijks op à 6 mil-
lions. De wijkelijke gymnastie is nog steeds druk
benoet.

Wethouder v. d. Dries is niet meer de adviseur.

Sijnaart c.a.

van den inspecteur der directe belastingen te Bergen op
Zoom in zake den aanslag der boeren in de Rijks inkom-
sten belasting. — Blijkt aard zijn de aanslagen van den
Inspecteur Thoms veel te hoog; hij zou niet minder
dan 800 reclames van de boeren Thoms in behande-
ling hebben.

Sijnaart c.a.